

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Економічний факультет

Кафедра маркетингу, інновацій та регіонального розвитку

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан економічного факультету

Р.Р. Білоскурський

«25» жовтня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

СИСТЕМА МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

(назва навчальної дисципліни)

Вибіркова

(вказати: обов'язкова / вибіркова)

Освітньо-наукова програма

Економіка

(назва програми)

Спеціальність

051 Економіка

(вказати: код, назва)

Галузь знань

05 Соціальні та поведінкові науки

(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти

третій (освітньо-науковий)

(вказати: перший бакалаврський/другий магістерський)

Економічний факультет

(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання

українська

(вказати: на якій мові читається дисципліна)

Чернівці 2023 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Система муніципального управління» складена відповідно до освітньо-наукової програми «Економіка» спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», останнє затвердження: наказ ректора Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича від 20 вересня 2023 р. № 349.

Розробник:

Кифяк О.В., доцент кафедри маркетингу, інновацій та регіонального розвитку, доктор економічних наук, доцент

Погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Економіка» і затверджено на засіданні кафедри маркетингу, інновацій та регіонального розвитку

Протокол № «3» від «26» вересня 2023 року

Завідувач кафедри

/І.М. Буднікевич/

Схвалено методичною радою економічного факультету

Протокол № «2» від «25» жовтня 2023 року

Голова методичної ради економічного факультету

/Р.І. Грешко/

1. Мета навчальної дисципліни «Система муніципального управління» - сформувати у здобувачів знання про основи та закономірності муніципального управління, спеціальний інструментарій муніципального менеджменту та, на цій основі, забезпечити розвиток умінь та навичок прийняття ефективних управлінських рішень у сфері управління розвитком муніципальних утворень. Теоретико-методологічною базою для вивчення навчальної дисципліни є дисципліни «Актуальні проблеми економіки», «Інноваційна економіка», «Методи і моделі прийняття рішень», «Людський і соціальний капітал».

2. Результати навчання:

Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки докторів філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки 051 Економіка (ОНП: «Економіка») вивчення дисципліни сприяє формуванню компетентностей та програмних результатів навчання:

Загальні та фахові компетентності

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК05. Здатність розв'язувати комплексні проблеми економіки на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

СК05. Здатність виявляти, поглиблено аналізувати та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері економіки з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень, у тому числі з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

СКО8*. Здатність виявляти, враховувати і прогнозувати ключові тренди соціально-економічного, екологічного та галузевого розвитку в умовах визначеності та невизначеності.

СКО10*. Здатність до професійної комунікації, ведення дискусії, переконливого та аргументованого відстоювання власної думки з повагою до індивідуального та культурного різноманіття й системи цінностей в умовах міжособистісної та міжкультурної взаємодії.

Програмні результати навчання

РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання з економіки, управління соціально-економічними системами і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з відповідного напрямку.

РН06. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, теоретичні та практичні проблеми економіки державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях.

РН08. Планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження у сфері економіки та з дотичних міждисциплінарних напрямів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

3. Опис навчальної дисципліни

3.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	1-й	2	3	90	10	20	-	-	60	-	залік
Заочна	1-й	2	3	90	4	4	-	-	82	-	залік

3.2. Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість кредитів/годин 3/90												
	денна форма							Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Теми навчальних занять	Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Сутність та законодавча база муніципального менеджменту <i>1. Місцеве самоврядування як демократична форма управління розвитком територій. 2. Основні теорії місцевого самоврядування. 3. Сутність та базові поняття муніципального менеджменту 4. Нормативно-правова база муніципального управління та проблеми її удосконалення.</i>	9	1	2			6	9	0,5	0,5				8
Тема 2. Побудова системи муніципального менеджменту	9	1	2			6	9	0,5	0,5				8

1. Система муніципального менеджменту та загальна характеристика її елементів. 2. Організаційна підсистема муніципального менеджменту. 3. Функціональна підсистема муніципального менеджменту. 4. Інструментальна підсистема муніципального менеджменту.												
Тема 3. Фінансовий менеджмент як управління фінансовими ресурсами муніципального утворення 1. Муніципальний фінансовий менеджмент, його завдання та функції. 2. Муніципальний фінансовий механізм та його структура. 3. Об'єкти фінансового менеджменту в муніципальному утворенні. 4. Бюджетування в управлінні муніципальними фінансовими ресурсами. 5. Бюджетний і фінансовий аналіз як інструменти фінансового менеджменту.	9	1	2			6	9	0,5	0,5			8
Тема 4. Проектний менеджмент в муніципальному управлінні 1. Управління	9	1	2			6	8	-	-			8

муніципальним проектом. 2.Проектне фінансування в муніципальному утворенні. 3.Інтереси учасників муніципального проектування та їх узгодження. 4.Тендер муніципальних проектів. 5.Критерії комплексної оцінки муніципальних проектів. 6.Методи оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів.												
Тема 5. Антикризове управління у системі муніципального менеджменту 1.Управління ризиками в муніципальному менеджменті. 2.Страхування як особливий інструмент ризик-менеджменту. 3.Побудова системи антикризового управління в муніципальному менеджменті. 4.Спеціальні технології антикризового управління муніципальним утворенням.	9	1	2			6	9	0,5	0,5			8
Разом за ЗМ1	45	5	10			30	44	2	2			40
Теми навчальних занять	Змістовий модуль 2.											
Тема 6. Використання	9	1	2			6	9	0,5	0,5			8

маркетингових інструментів у муніципальному управлінні. 1.Завдання маркетингу в муніципальному менеджменті. 2.Формування системи маркетингової діяльності суб'єкту муніципального управління. 3.Використання маркетингових досліджень для інформаційного забезпечення процесу управління територією. 4.Показники моніторингу соціально-економічного стану муніципального утворення.												
Тема 7. Інформаційні технології в системі муніципального управління. 1.Сфери інформатизації муніципального управління. 2.Особливості використання інформаційних технологій в окремих сферах місцевого господарства. 3.Проектування і використання інформаційних технологій та муніципальної інформаційної інфраструктури. Електронний муніципалітет. 4.Матричні методи для визначення	9	1	2			6	9	0,5	0,5			8

<i>напрямків економічної політики в муніципальному управлінні.</i>												
Тема 8. Кадровий менеджмент в муніципальному управлінні <i>1.Побудова системи кадрового управління. 2.Принципи муніципальної корпоративної культури. 3.Розвиток персоналу муніципального управління. 4.База знань, навичок та умінь муніципального менеджера.</i>	9	1	2			6	9	0,5	0,5			8
Тема 9. Розвиток підприємництва в системі муніципального управління <i>1.Роль підприємницького сектору у розвитку муніципальних утворень. 2.Малий бізнес в муніципальних утвореннях: проблеми розвитку та форми підтримки. 3.Механізм залучення підприємницьких структур до реалізації муніципальних програм.</i>	9	1	2			6	10	-	-			10
Тема 10. Організація муніципального управління в зарубіжних країнах <i>1.Загальна характеристика</i>	9	1	2			6	9	0,5	0,5			8

<i>муніципального управління в зарубіжних країнах. 2.Моделі взаємодії органів центральної влади та місцевого управління в зарубіжних країнах. 3.Особливості організації місцевого управління в окремих зарубіжних країнах та можливості адаптації їх досвіду в Україні. 4.Загальна характеристика фінансової системи місцевих органів управління в зарубіжних країнах.</i>												
Разом за ЗМ 2	45	5	10			30	46	2	2			42
Усього годин	90	10	20			60	90	4	4			82

3.3. Тематика практичних занять

№	Назва теми (завдання)	Кількість годин	
		Денна ф.н.	Заочна ф.н.
Тема 1	Сутність та законодавча база муніципального менеджменту Завдання: Розглянути місцеве самоврядування як форму управління розвитком територій. Розглянути основні теорії місцевого самоврядування. Визначити сутність та базові поняття муніципального менеджменту та його нормативно-правову базу.	2	0,5
Тема 2	Побудова системи муніципального менеджменту Завдання: Розглянути систему муніципального менеджменту та навести загальну характеристику її елементів. Розглянути, як діє організаційна підсистема муніципального менеджменту. Проаналізувати функціональну підсистему муніципального менеджменту. Розглянути інструментальну підсистему муніципального менеджменту.	2	0,5

Тема 3	Фінансовий менеджмент як управління фінансовими ресурсами муніципального утворення Завдання: Розглянути муніципальний фінансовий менеджмент, його завдання та функції. Муніципальний фінансовий механізм та його структура. Об'єкти фінансового менеджменту в муніципальному утворенні. Бюджетування в управлінні муніципальними фінансовими ресурсами. Бюджетний і фінансовий аналіз як інструменти фінансового менеджменту.	2	0,5
Тема 4	Проектний менеджмент в муніципальному управлінні Завдання: Розглянути принципи управління муніципальним проектом. Проаналізувати проектне фінансування в муніципальному утворенні. Визначте інтереси учасників муніципального проектування та їх узгодження. Наведіть критерії комплексної оцінки муніципальних проектів. Визначити методи оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів.	4	-
Тема 5	Антикризове управління у системі муніципального менеджменту Завдання: Розглянути процес управління ризиками в муніципальному менеджменті. Розглянути страхування як особливий інструмент ризик-менеджменту. Визначити структуру системи антикризового управління в муніципальному менеджменті. Спеціальні технології антикризового управління муніципальним утворенням.	2	0,5
Тема 6	Використання маркетингових інструментів у муніципальному управлінні Завдання: Визначте завдання маркетингу в муніципальному менеджменті. Розгляньте формування системи маркетингової діяльності як суб'єкту муніципального управління. Пояснити принципи використання маркетингових досліджень для інформаційного забезпечення процесу управління територією. Визначте показники моніторингу соціально-економічного стану муніципального утворення.		0,5
Тема 7	Інформаційні технології в системі муніципального управління Завдання: Розглянути сфери інформатизації муніципального управління. Визначити особливості використання інформаційних технологій в окремих сферах місцевого господарства. Розглянути проектування і використання інформаційних технологій та муніципальної інформаційної інфраструктури. Підготувати презентацію на тему «Електронний муніципалітет».		0,5

Тема 8	Кадровий менеджмент в муніципальному управлінні Завдання: Поясніть, як побудована системи кадрового управління. Визначте принципи муніципальної корпоративної культури. Розвиток персоналу муніципального управління. Підготувати презентацію на тему «База знань, навичок та умінь муніципального менеджера».		0,5
Тема 9	Розвиток підприємництва в системі муніципального управління Завдання: Визначити роль підприємницького сектору у розвитку муніципальних утворень. Розглянути малий бізнес в муніципальних утвореннях: проблеми розвитку та форми підтримки. Розглянути механізм залучення підприємницьких структур до реалізації муніципальних програм.		-
Тема 10	Організація муніципального управління в зарубіжних країнах Завдання: Наведіть загальну характеристику муніципального управління в зарубіжних країнах. Проаналізувати моделі взаємодії органів центральної влади та місцевого управління в зарубіжних країнах. Визначте особливості організації місцевого управління в окремих зарубіжних країнах та можливості адаптації їх досвіду в Україні. Дайте загальну характеристику фінансової системи місцевих органів управління в зарубіжних країнах.	2	0,5

3.4. Самостійна робота здобувачів (ІНДЗ)

Самостійна робота здобувачів з дисципліни «Система муніципального управління» спрямована на засвоєння, узагальнення і закріплення знань та включає такі види робіт як опрацювання лекційного матеріалу, рекомендованої літератури та інформаційних ресурсів, підготовку до практичних занять, підготовку питань, які виносились на самостійне вивчення, створення презентацій завдань до відповідних тем дисципліни.

№	Назва теми	Кількість балів
1	Тема 1. Сутність та законодавча база муніципального менеджменту. Проаналізувати нормативно-правову базу муніципального управління. Визначити проблеми удосконалення нормативно-правової бази муніципального управління.	3
2	Тема 2. Побудова системи муніципального менеджменту Проаналізувати функціональну підсистему муніципального менеджменту. Дати характеристику інструментальній підсистемі муніципального менеджменту.	3
3	Тема 3. Фінансовий менеджмент як управління фінансовими ресурсами муніципального утворення. Розглянути бюджетний аналіз як інструмент фінансового менеджменту. Розглянути фінансовий аналіз як інструменти фінансового	3

	<i>менеджменту.</i>	
4	Тема 4. Проектний менеджмент в муніципальному управлінні. <i>Визначити методи оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів.</i>	3
5	Тема 5. Антикризове управління у системі муніципального менеджменту. <i>Дати характеристику загальним технологіям антикризового управління муніципальним утворенням.</i> <i>Визначити спеціальні технології антикризового управління муніципальним утворенням.</i>	3
6	Тема 6. Використання маркетингових інструментів у муніципальному управлінні. <i>Визначити маркетингові інструменти для проведення маркетингових досліджень.</i> <i>Розглянути технології забезпечення зв'язків з громадськістю.</i>	3
7	Тема 7. Інформаційні технології в системі муніципального управління. <i>Визначити особливості використання інформаційних технологій в окремих сферах місцевого господарства.</i> <i>Розглянути онлайн-інструменти комунікації в системі муніципального управління.</i>	3
8	Тема 8. Кадровий менеджмент в муніципальному управлінні. <i>Визначити та узагальнити принципи муніципальної корпоративної культури.</i>	3
9	Тема 9. Розвиток підприємництва в системі муніципального управління. <i>Розглянути механізм залучення підприємницьких структур до реалізації муніципальних програм.</i>	3
10	Тема 10. Організація муніципального управління в зарубіжних країнах. <i>Розглянути особливості реалізації функцій органів муніципального управління в управлінні розвитком територій у зарубіжних країнах.</i> <i>Підготувати презентацію з прикладами ефективної побудови системи муніципального управління у зарубіжних країнах.</i>	3

4. Освітні технології, методи навчання і викладання навчальної дисципліни

Для досягнення освітньої мети та прогнозованих програмних результатів використовуються основні традиційні та інтерактивні методи навчання, новітні технології.

Методи навчання:

- словесні методи (лекція, дискусія, бесіда, консультація тощо).
- практичні методи (практичні роботи).
- наочні методи (презентації результатів виконаних завдань, ілюстрації, відеоматеріали, тощо).
- робота з інформаційними ресурсами: з навчально-методичною, науковою, нормативною літературою та інтернет-ресурсами.
- комп'ютерні засоби навчання (онлайн курси – ресурси, web-конференції, вебінари і т.п.).
- самостійна робота над індивідуальним завданням або за програмою навчальної дисципліни.

5. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

5.1. Критерієм підсумкового оцінювання є досягнення здобувачем мінімальних порогових рівнів оцінок (балів) за кожним передбаченим результатом навчання.

Кількість балів, яку здобувач вищої освіти може отримати під час навчальних занять за кожну тему (опитування, тестування, розв'язання задач, виконання індивідуальних завдань), виконання завдань для самостійної роботи є різною (дивись таблицю та Moodle). Загальна (максимальна) кількість балів, яку здобувач може отримати в процесі вивчення дисципліни протягом семестру, становить **100** балів, з яких **60** балів здобувач набирає при поточних видах контролю і **40** балів – у процесі підсумкового виду контролю (заліку).

У випадку отримання менше 50 балів за результатами поточного та підсумкового контролю, здобувач вищої освіти обов'язково здійснює перескладання для ліквідації академічної заборгованості. Якщо здобувач вищої освіти набрав менше 35 балів, він не допускається до підсумкового контролю.

Критеріями оцінювання є:

при усних відповідях: повнота розкриття питання; логіка викладання матеріалу; використання основної, додаткової літератури та інших (у тому числі іноземною мовою) джерел інформації; аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки; уміння аналізувати теоретичні проблеми з урахуванням світової і вітчизняної практики;

при виконанні письмових (презентацій) завдань: повнота розкриття питання, аргументованість і логіка викладення матеріалу, використання літературних джерел, прикладів та фактичного матеріалу тощо; цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки; акуратність оформлення письмової роботи.

Дедлайни та перескладання. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання тем відбувається з дозволу аспірантури за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний, участь у конференціях).

Академічна доброчесність. Здобувачі вищої освіти самостійно виконують всі завдання, які передбачені. Обов'язковим є посилання на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень.

Відвідування занять. Відвідування занять є обов'язковою умовою виконання навчального плану дисципліни. Форми навчання визначені затвердженням графіком освітнього процесу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

5.2. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
зараховано	A (90-100)	відмінно
зараховано	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
зараховано	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
незараховано	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

5.3. Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- контрольні роботи (тематичні).
- тестові завдання, опитування, індивідуальні завдання.
- аналітичні звіти, реферати, тези доповідей, статті.
- презентації результатів виконання завдань.
- інші види індивідуальних та групових завдань.

6. Форми поточного та підсумкового контролю

Формами поточного контролю є усні та письмові (тестування, презентації тощо) відповіді здобувача.

Проведення підсумкового контролю здійснюється у формі **заліку** і в терміни, передбачені графіком навчального процесу. Залік проводиться у формі комп'ютерного тестування за теоретичним та практичним матеріалом курсу.

Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)										Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1					Змістовий модуль №2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	40	100
6	5	6	7	6	5	6	7	6	6		

7. Рекомендована література

Основна література

1. Воронкова В. Г. Муніципальний менеджмент : навч. посіб. К. : Професіонал, 2004. 256 с.
2. Голик Й.М., Куцина І.А., Біган М.М. Міський менеджмент і моніторинг в управлінні містом : навч. посіб. Ужгород : Сабов А. М., 2017. 196 с.
3. Мельник А.Ф., Монастирський Г.Л., Дудкіна О.П. Муніципальний менеджмент: підручник. 2 видання. Тернопіль: Крок, 2019.
4. Менеджмент муніципальних послуг : навч. посіб. / Г. А. Борщ та ін.; за ред. О. С. Ігнатенка ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Каф. регіон. упр., місц. самоврядування та упр. містом. Київ : НАДУ, 2018. 142 с.
5. Муніципальний менеджмент: особливості управління містом : навч. посіб. / Плеханов Д. О. та ін.; Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Ємельянова Т. В., 2017. 351 с.

Допоміжна література

1. Ворона П.В. Місцеве самоврядування України в контексті розвитку представницької влади : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2012. 341 с.
2. Гришунін О. В. Муніципальний маркетинг в системі управління тор-гівельною сферою державних структур. Муніципальний маркетинг. Гуманітарний журнал. № 3–4. 2009. С. 106–112.
3. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / О. Бориславська, І. Заверуха, Е. Захарченко та ін.; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». К. : ТОВ «Софія», 2012. 128 с.
4. Єрмолова А. І. Модель середовища зацікавлених сторін розробки стратегії розвитку міста. Вісник Східно українського національного університету імені Володимира Даля. 2014. No 14. Ч. 1. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSunU/2012_14_1/Ermolova.pdf
5. Корепанов О.С. Методологічні засади статистичного забезпечення управління розвитком "розумних" сталих міст в Україні : монографія; Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. Київ : Інформ.-аналіт. агенство, 2018. 355 с.

6. Павліха Н. В., Войчук М.В. Організаційно-економічні засади управління сталим розвитком міста : монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 256 с.
7. Попов С.А. Державно-управлінські нововведення: теорія, методологія, практика : монографія. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. 296 с.
8. Рибак А. І. Управління зацікавленими сторонами в проектному менеджменті : монографія. Одеса, 2017. 145 с.
9. Сороко В.М. Результативність та ефективність державного управління і місцевого самоврядування : навч. посіб. К. : НАДУ, 2012. 260 с.
10. Colantonio, A. & Dixon, T. (2009) Measuring Socially Sustainable Urban Regeneration in Europe: Final Report. Oxford Institute for Sustainable Development (OISD), Oxford Brookes University, Oxford, 2009.
11. Державне управління: підручник : у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; ред. кол. : Ю.В. Ковбасюк, К.О. Ващенко, Ю.П. Сурмін та ін. – К. ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2013. Т. 2. 324 с.
12. Загальні засади місцевого самоврядування в Україні: підручник / М.В. Вакуленко, М. К. Орлатий, Т.В. Іванова, Я. Ф. Жовнірчик. К. : НАДУ, 2010. 400 с.
13. Мельник А.Ф., Монастирський Г.Л. Управління розвитком муніципальних утворень: теорія, методологія, практика: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2007. 476 с.
14. Немець Л.М., Муніципальне управління : навч. посіб. / Л.М. Немець., Ю.К. Яковлева, І.О. Полевич. Харків, 2013. 74 с.
15. Монастирський Г.Л. Модернізаційна парадигма управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня: монографія. Тернопіль: Вид-во «Економічна думка», ТНЕУ, 2010. 464 с.

8. Інформаційні ресурси

1. <http://www.academy.gov.ua> – Національна академія державного управління при Президентові України
2. <http://www.rada.kiev.ua> – Офіційний сайт Верховної Ради України
3. <http://www.kmu.gov.ua> – Офіційний сайт Кабінету Міністрів України
4. <http://www.ccu.gov.ua> – Конституційний Суд України
5. <http://www.scourt.gov.ua> – Верховний Суд України
6. <http://www.vru.gov.ua> – Вища Рада Юстиції України
7. <http://www.rainbow.gov.ua> – Рада національної безпеки та оборони України
8. <http://www.bukoda.gov.ua> – Офіційний сайт Чернівецької обласної державної адміністрації
9. www.city.cv.ua – Офіційний сайт Чернівецької міської Ради